

Η Ελληνική Οικονομία στο Διεθνές Οικονομικό σύστημα – Σημειώσεις

Ακαδημαϊκό Έτος: 2018-2019 [Γ' εξάμηνο - Χειμερινό]
Διδάσκων: Δημήτριος Σιδέρης

A. Το υπόδειγμα Συναθροιστικής Ζήτησης και Συναθροιστικής Προσφοράς

Το υπόδειγμα Συναθροιστικής Ζήτησης (AD) και Συναθροιστικής Προσφοράς (AS) χρησιμοποιείται στην ερμηνεία των βραχυχρόνιων διακυμάνσεων. Βραχυχρόνια, το επίπεδο παραγωγής (Y) και το επίπεδο τιμών (P) καθορίζεται από το σημείο ισορροπίας, στο οποίο η καμπύλη συναθροιστικής ζήτησης τέμνει την καμπύλη συναθροιστικής προσφοράς.

AI.1 Η συναθροιστική ζήτηση (AD).

Περιλαμβάνει το σύνολο των προϊόντων (αγαθών και υπηρεσιών) που ζητούνται σε μια οικονομία. Ορίζεται ως συναθροιστική ζήτηση (AD), ή ζητούμενο προϊόν (Y_d).

Οι βασικές συνιστώσες της είναι: η ιδιωτική κατανάλωση (C), οι ιδιωτικές επενδύσεις (I), οι δημόσιες δαπάνες (G) και οι καθαρές εξαγωγές (εξαγωγές (X)-εισαγωγές (M)).

$$AD: Y_d = C + I + G + (X - M)$$

C: Η κατανάλωση εξαρτάται από το διαθέσιμο εισόδημα (Y-T), δηλαδή το εισόδημα μείον τους φόρους: $C = f(Y - T)$

G: Οι δημόσιες δαπάνες καθορίζονται από την κυβέρνηση.

I: Οι επενδύσεις εξαρτώνται από το διαθέσιμο εισόδημα και το επιτόκιο: $I = f(Y - T, i)$

Οι εξαγωγές (X) εξαρτώνται από την εξωτερική ζήτηση και την ανταγωνιστικότητα των εξαγόμενων προϊόντων. Τα προϊόντα μπορεί να είναι πιο ανταγωνιστικά: (α) λόγω χαμηλότερης τιμής, και (β) λόγω ποιότητας (ίδια τιμή για διαφοροποιημένα ποιοτικά προϊόντα).

Οι εισαγωγές (M) εξαρτώνται από το διαθέσιμο εισόδημα και την ανταγωνιστικότητα των εισαγόμενων προϊόντων.

Οι τιμές συνδέονται αρνητικά με την ζητούμενη ποσότητα (λόγω αποτελέσματος Pigout για τον πλούτο και αποτελέσματος Keynes για το επιτόκιο). Κατά συνέπεια, η καμπύλη AD έχει αρνητική κλίση.

ΑΙ.2 Η συναθροιστική προσφορά (AS)

Η συναθροιστική προσφορά μακροχρόνια δεν εξαρτάται από τις τιμές των προϊόντων. Κατά συνέπεια η καμπύλη μακροχρόνιας συναθροιστικής προσφοράς (LRAS) είναι κατακόρυφη στον οριζόντιο άξονα. Βραχυχρόνια υπάρχει θετική σχέση μεταξύ τιμών και προσφερόμενου προϊόντος και κατά συνέπεια, η καμπύλη βραχυχρόνιας συναθροιστικής προσφοράς (SRAS) έχει θετική κλίση.

ΑΙ.3 Η ισορροπία

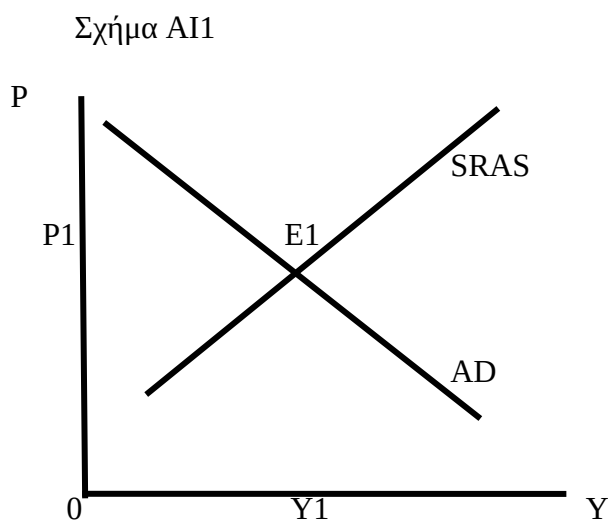
Βραχυχρόνια, στην ισορροπία, το παραγόμενο προϊόν ισούται με το ζητούμενο :

$AS=AD$, (Συναθροιστική Προσφορά = Συναθροιστική Ζήτηση), ή

$Y_s=Y_d$, (Παραγόμενο προϊόν = Ζητούμενο προϊόν), ή

$Y=C+I+G+(X-M)$

Κατά συνέπεια, το σημείο ισορροπίας της οικονομίας E1 δίνεται από το σημείο όπου η συναθροιστική ζήτηση τέμνει την βραχυχρόνια συναθροιστική προσφορά. Το E1 καθορίζει παραγωγή προϊόντος Y1, για τιμές P1. (βλέπε σχήμα ΑΙ1)

ΑΙΙ. Πολιτικές που στοχεύουν στη μεταβολή της ισορροπίας

ΑΙΙ.1 Πολιτικές που στοχεύουν στη μεταβολή της ζήτησης

Βραχυχρόνια, την ισορροπία μπορούν να επηρεάσουν από την πλευρά της ζήτησης: (1) η κυβέρνηση με την άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής και (2) η Κεντρική Τράπεζα με την άσκηση νομισματικής πολιτικής.

Δημοσιονομική Πολιτική

Η κυβέρνηση κατά την κατάρτιση του προϋπολογισμού υπολογίζει τα φορολογικά έσοδα, -τους φόρους- (T) και τις δημόσιες δαπάνες (G).

Αν τα έσοδα είναι μεγαλύτερα από τις δαπάνες: $T > G$, $T - G > 0$, υπάρχει πρωτογενές δημοσιονομικό πλεόνασμα.

Αν τα έσοδα είναι μικρότερα από τις δαπάνες: $T < G$, $T - G < 0$, υπάρχει πρωτογενές δημοσιονομικό έλλειμμα.

Έστω ότι το έτος t παρατηρείται πρωτογενές δημοσιονομικό έλλειμμα $T_t - G_t < 0$ (δηλ. οι δαπάνες είναι ψηλότερες από τα έσοδα). Σε αυτή την περίπτωση το κράτος καταφεύγει σε δανεισμό του ποσού $G_t - T_t$. Ο δανεισμός πραγματοποιείται με έκδοση ομολόγων B τα οποία έχουν επιτόκιο r. Έστω ότι τον επόμενο χρόνο t+1 υπάρχει ξανά πρωτογενές έλλειμμα $G_{t+1} - T_{t+1}$. Η κυβέρνηση θα πρέπει να πληρώσει και τους τόκους rB για τον δανεισμό της προηγούμενης χρονιάς, κατά συνέπεια το δημοσιονομικό έλλειμμα για το έτος t+1 θα είναι $G_{t+1} - T_{t+1} + rB$.

Το δημόσιο χρέος είναι το άθροισμα των ελλειμμάτων των προηγούμενων ετών.

Η κυβέρνηση μπορεί να ασκεί:

1. Επεκτατική δημοσιονομική πολιτική με μείωση των φόρων η/και αύξηση των δαπανών.
2. Συσταλτική δημοσιονομική πολιτική με αύξηση των φόρων η/και μείωση των δαπανών

Η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική οδηγεί σε αύξηση του ΑΕΠ και αύξηση των τιμών λόγω της αύξησης της συναθροιστικής ζήτησης. Αντίστοιχα, η συσταλτική δημοσιονομική πολιτική οδηγεί σε μείωση του ΑΕΠ και των τιμών λόγω της μείωσης της συναθροιστικής ζήτησης.

Πιο αναλυτικά, στην περίπτωση επεκτατικής πολιτικής:

Η αύξηση των δημοσίων δαπανών αυξάνει την συναθροιστική ζήτηση.

Η μείωση των φόρων αυξάνει το διαθέσιμο εισόδημα το οποίο στη συνέχεια επιδρά θετικά στην κατανάλωση και τις επενδύσεις. [Θα έχει επίπτωση και σε αύξηση των

εισαγωγών με αρνητικές επιπτώσεις στην ζήτηση. Όμως, η αρνητική επίπτωση από την αύξηση των εισαγωγών υπεραντισταθμίζεται από την αύξηση της κατανάλωσης και των επενδύσεων, καθώς οι εισαγωγές αποτελούν χαμηλότερη συνιστώσα ως ποσοστό του ΑΕΠ].

Ο περιορισμός στην δημοσιονομική πολιτική εισάγεται από το ύψος του επιτοκίου r με το οποίο μια κυβέρνηση δανείζεται στις αγορές. Οι χρηματοπιστωτικές αγορές καθορίζουν το επιτόκιο με βάση τους μακροοικονομικούς δείκτες της οικονομίας και του κράτους: τον ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας, το ποσοστό του δημοσιονομικού ελλείματος ως προς το ΑΕΠ και το ποσοστό του δημοσίου χρέους ως προς το ΑΕΠ. Σε αυτά τα μεγέθη βασίζουν σε μεγάλο βαθμό τις αξιολογήσεις τους και οι οίκοι αξιολόγησης. Οι κυβερνήσεις πρέπει να κρατούν τα δημοσιονομικά μεγέθη (έλλειμμα και χρέος) σε χαμηλό επίπεδο, ώστε να μπορούν να δανείζονται από τις αγορές με χαμηλό επιτόκιο (και άρα με βιώσιμους όρους δανεισμού).

Νομισματική Πολιτική

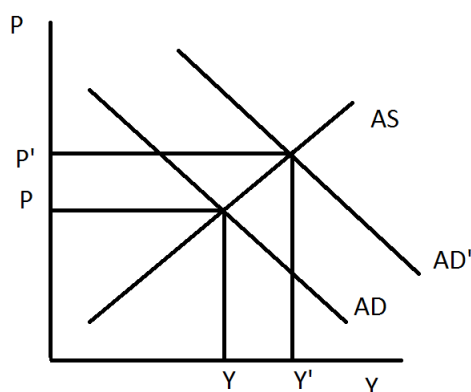
Η Νομισματική Πολιτική ασκείται από την Κεντρική Τράπεζα με την τύπωση νέου χρήματος, πράξεις ανοικτής αγοράς, και μεταβολή του επιτοκίου.

Επεκτατική νομισματική πολιτική ασκείται πλέον κυρίως με μείωση των επιτοκίων. Η μείωση των επιτοκίων επιδρά θετικά στις επενδύσεις και κατά συνέπεια και στην συναθροιστική ζήτηση.

Διαγραμματικά:

Σε περίπτωση επεκτατικής πολιτικής (δημοσιονομικής ή νομισματικής) θα επηρεαστεί θετικά η ζήτηση. Διαγραμματικά, η καμπύλη AD θα μετατοπιστεί δεξιά σε AD' , το συνολικό προϊόν θα αυξηθεί σε Y' και το γενικό επίπεδο τιμών θα αυξηθεί σε P' (βλ. σχήμα ΑΠ1).

Σχήμα ΑΠ1

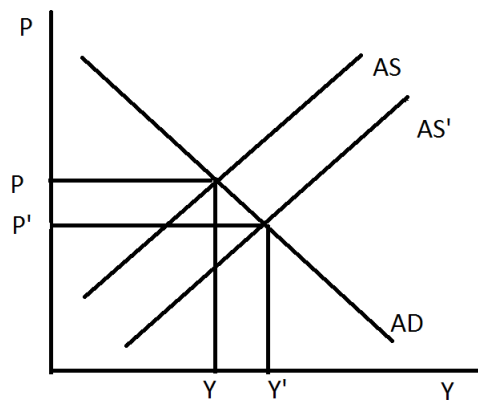
ΑΙΙ.2 Πολιτικές που στοχεύουν στη μεταβολή της προσφοράς

Εναλλακτικά, μια κυβέρνηση μπορεί να θεσμοθετήσει μεταρρυθμίσεις που στοχεύουν στην αλλαγή θεσμικού πλαισίου στην παραγωγή, στην προσφορά. Πρόκειται για τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που έχουν στόχο να μεταβάλλουν τις συνθήκες παραγωγής, απελευθερώνοντας κυρίως τις αγορές προϊόντος και εργασίας. Οι επιπτώσεις αυτών των μεταρρυθμίσεων χρειάζονται χρόνο για να πραγματοποιηθούν, έχουν δηλ. μεσοπρόθεσμο ορίζοντα.

Ο στόχος είναι να εφαρμοστούν διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που θα οδηγήσουν στην παραγωγή προϊόντος με χαμηλότερο κόστος.

Σε αυτή την περίπτωση, διαγραμματικά, η καμπύλη AS θα μετατοπιστεί σε AS' . Το σημείο ισορροπίας θα μετατοπιστεί από E σε E' . Το γενικό επίπεδο τιμών θα μειωθεί από P σε P' ενώ το συνολικό προϊόν θα αυξηθεί από Y σε Y' . Θα παράγεται δηλαδή περισσότερο προϊόν σε χαμηλότερες τιμές (βλ. σχήμα ΑΙΙ2).

Σχήμα ΑΙΙ2

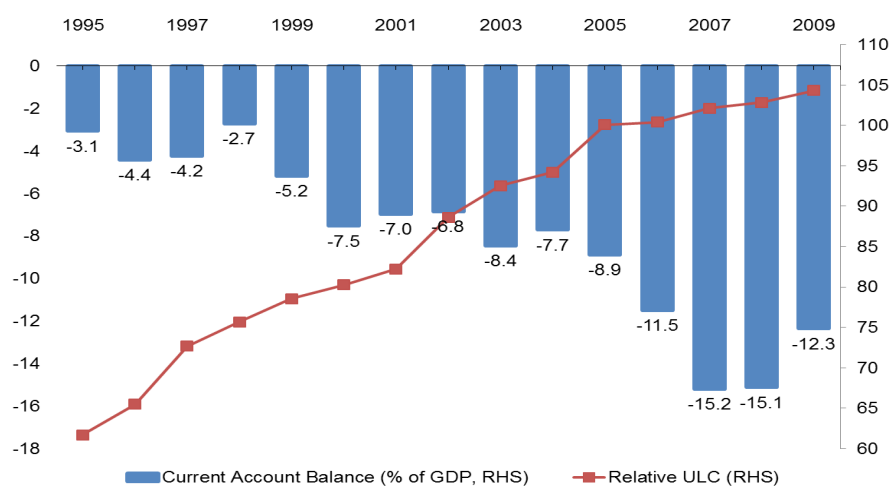

Β. Η Ελληνική κρίση

Β.Ι.1. Τα αίτια της κρίσης

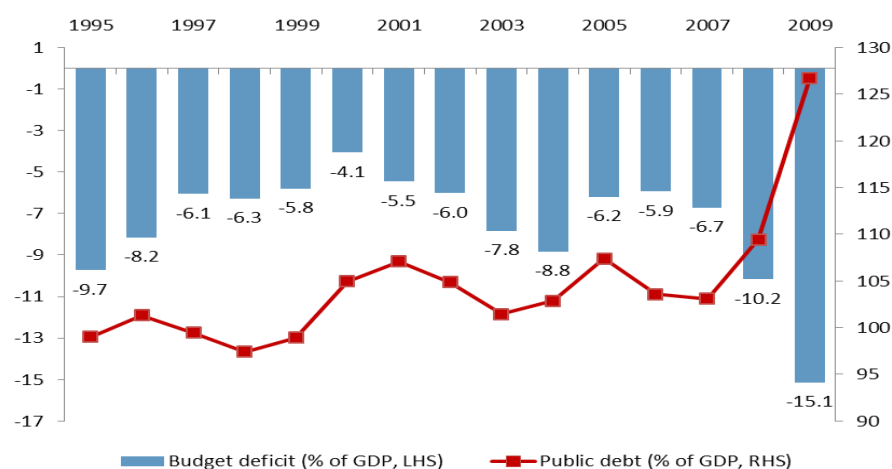
Κατά τη δεκαετία 2000-2009 το ελληνικό εμπορικό έλλειμμα και το δημοσιονομικό έλλειμμα αυξήθηκαν και έφτασαν σε δραματικά υψηλά ποσοστά στο τέλος της δεκαετίας: Το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών έφτασε σε 15.2% και 15.1% του ΑΕΠ το 2007 και το 2008, αντίστοιχα (βλέπε γράφημα 1). Ήταν αποτέλεσμα, σε μεγάλο βαθμό, της μείωσης της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων.

Γράφημα 1: Ανταγωνιστικότητα και Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (1995-2009).

Το δημοσιονομικό έλλειμμα έφτασε το 15.1% του ΑΕΠ το 2009, με το δημόσιο χρέος να αγγίζει το 130% του ΑΕΠ το 2009, και το 150% του ΑΕΠ το 2010 (βλέπε γράφημα 2). Τα μεγέθη αυτά έδειχναν ότι η ανάπτυξη της οικονομίας δεν είχε βασιστεί σε ίδιους πόρους, αλλά στον δανεισμό (ιδιωτικό και δημόσιο) και κατά συνέπεια δεν αποτελούσε βιώσιμο υπόδειγμα ανάπτυξης.

Γράφημα 2: Δημοσιονομικό έλλειμμα και δημόσιο χρέος (% του ΑΕΠ) (1995 – 2009)

Μετά τη δημοσιοποίηση του ύψους των δημοσιονομικών μεγεθών στις αρχές του 2010, ο δανεισμός από τις αγορές δεν ήταν εφικτός. Η ελληνική κυβέρνηση στράφηκε στους εμπορικούς και πολιτικούς της εταίρους. Τον Μάιο του 2010 το ΔΝΤ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, συμφώνησαν να χρηματοδοτήσουν τις ανάγκες της Ελληνικής κυβέρνησης. Η Ελληνική κυβέρνηση υπέγραψε ένα μνημόνιο συνεργασίας με στόχο την δημοσιονομική προσαρμογή και την αναδιάρθρωση της οικονομίας. Οι στόχοι ήταν: (α) η δημοσιονομική προσαρμογή, ώστε σύντομα η κυβέρνηση να μπορεί να δανείζεται από τις αγορές και (β) βελτίωση της ανταγωνιστικότητας ώστε το παραγωγικό υπόδειγμα της οικονομίας να είναι βιώσιμο και εξωστρεφές (να βασίζεται στις εξαγωγές). Το πρώτο μνημόνιο (πρόγραμμα προσαρμογής) ακολούθησαν άλλα δύο το 2012 και το 2015.

B.I.2. Τα προγράμματα προσαρμογής

Και τα τρία προγράμματα περιλάμβαναν μέτρα που μπορούν να χωριστούν σε δύο κατηγορίες: (1) Τα δημοσιονομικά μέτρα. (2) Τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις.

(1) Δημοσιονομικά μέτρα.

Τα δημοσιονομικά μέτρα, στόχευαν στην δημοσιονομική προσαρμογή, (αρχικά στη μείωση του πρωτογενούς δημοσιονομικού ελλείμματος και στη συνέχεια στην επίτευξη δημοσιονομικού πρωτογενούς πλεονάσματος) και κατά συνέπεια περιλάμβαναν μείωση των δαπανών και αύξηση των φορολογικών εσόδων μέσω αύξησης των φόρων.

Δευτερογενής στόχος από τη δημοσιονομική προσαρμογή (κυρίως μέσα από την μείωση των αποδοχών των δημοσίων υπαλλήλων) και την επακόλουθη μείωση της ζήτησης αποτελούσε και η μείωση των τιμών. Η μείωση των τιμών αναμενόταν να έχει επίπτωση στην ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων (αγαθών και υπηρεσιών) και να επηρεάσει θετικά τις εξαγωγές και αρνητικά τις εισαγωγές.

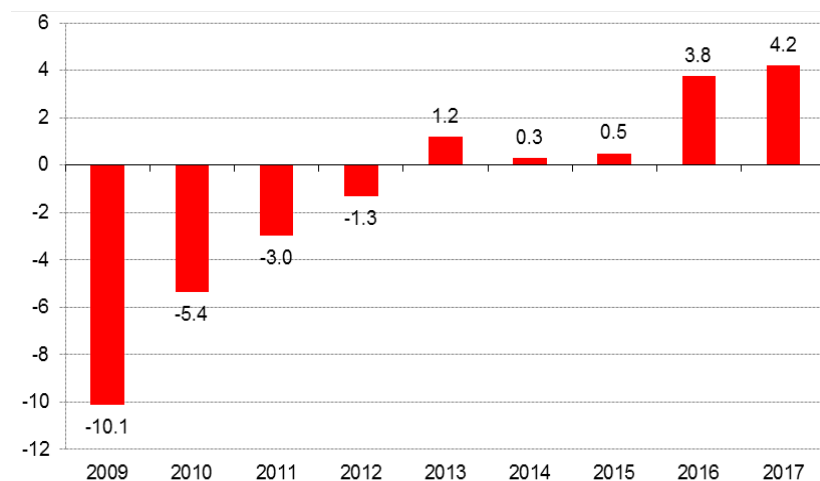
(2) Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις

Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις περιλάμβαναν: Απελευθέρωση της αγοράς εργασίας, απελευθέρωση της αγοράς προϊόντων, αναδιάρθρωση του φοροεισπρακτικού μηχανισμού, μείωση της γραφειοκρατίας, κλπ. Στόχευαν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας μέσω της μείωσης του κόστους παραγωγής και κατ' επέκταση των τιμών των παραγομένων προϊόντων.

Β.Ι.3. Επιπτώσεις των μέτρων.

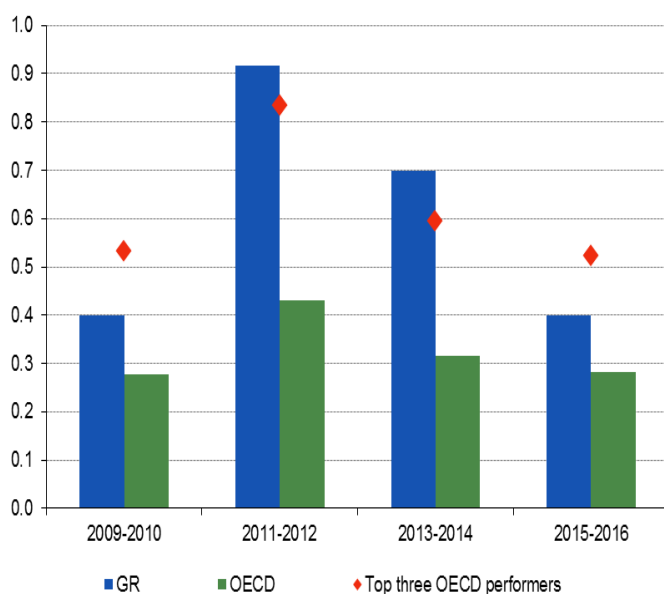
Δημοσιονομική προσαρμογή: Ήδη από το 2013, η ελληνική οικονομία παρουσιάζει δημοσιονομικό πρωτογενές πλεόνασμα (βλ. γράφημα 3).

Γράφημα 3: Δημοσιονομικό ισοζύγιο

Εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Η Ελλάδα ανήκει στις χώρες του ΟΟΣΑ με τους υψηλότερους βαθμούς υιοθέτησης μεταρρυθμίσεων με βάση τις προτάσεις του ΟΟΣΑ για την περίοδο μετά το 2011. (βλέπε Γράφημα 4).

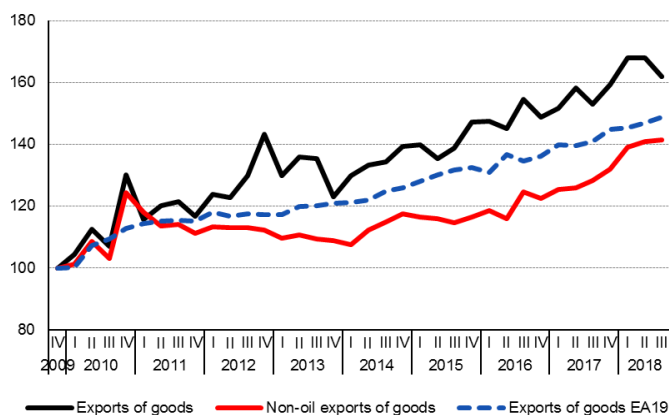
Γράφημα 4: Ανταπόκριση σε προτάσεις του ΟΟΣΑ (για την υιοθέτηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων) [Responsiveness to OECD Going for Growth recommendations]

Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Η ελληνική οικονομία έχει ανακτήσει την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων της όπως αυτή υπολογίζεται με βάση το μοναδιαίο κόστος εργασίας (βλέπε γράφημα 1).

Αύξηση των εξαγωγών. Οι εξαγωγές αγαθών αυξήθηκαν με ρυθμούς πάνω από αυτούς της ευρωζώνης (βλέπε γράφημα 5). Οι εξαγωγές αγαθών αυξήθηκαν πάνω από την αύξηση της εξωτερικής ζήτησης από το 2014 και μετά.

Γράφημα 5: Πραγματικές εξαγωγές αγαθών (δείκτης 2009:Q4=100, εποχικά διορθωμένα στοιχεία)

Παρατηρείται

στροφή προς ένα πιο εξωστρεφές πρότυπο οικονομίας: Το μερίδιο των εξαγωγών προς το ΑΕΠ αυξήθηκε από 19% το 2009 σε 34.2% το 2017. Τα μερίδια αγοράς στις εξωτερικές αγορές αυξήθηκαν (κατά 13% από το 2015).

ΟΜΩΣ:

Οι πολιτικές αυτές – κυρίως τα δημοσιονομικά μέτρα, αλλά και η απελευθέρωση της αγοράς εργασίας αρχικά - σε συνδυασμό με την αβεβαιότητα είχαν σημαντικό κοινωνικοοικονομικό κόστος.

Το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 25% περίπου.

Η ανεργία αυξήθηκε δραματικά (από 7.5% το 2008 σε 27% το 2013).

Μετά από τη σημαντική ύφεση των ετών 2008-2013 και την στασιμότητα των ετών 2014 – 2016, η οικονομία περνάει σε ανάκαμψη τα έτη 2017 -2018. Επιπλέον, είναι σημαντικό ότι κινητήριοι μοχλός αυτής της ανάκαμψης αποτελούν οι καθαρές εξαγωγές.

Παρόλα αυτά το ΑΕΠ δεν έχει ακόμη φτάσει στα προ κρίσης επίπεδα. Σημαντικές προκλήσεις (π.χ. να συνεχιστεί η δημοσιονομική προσαρμογή, να βελτιωθούν οι συνθήκες δανεισμού της οικονομίας, η προσέλκυση ξένων επενδύσεων) παραμένουν.

Β. ΙΙ. Διαγραμματική ανάλυση με βάση το υπόδειγμα συναθροιστικής ζήτησης και προσφοράς.

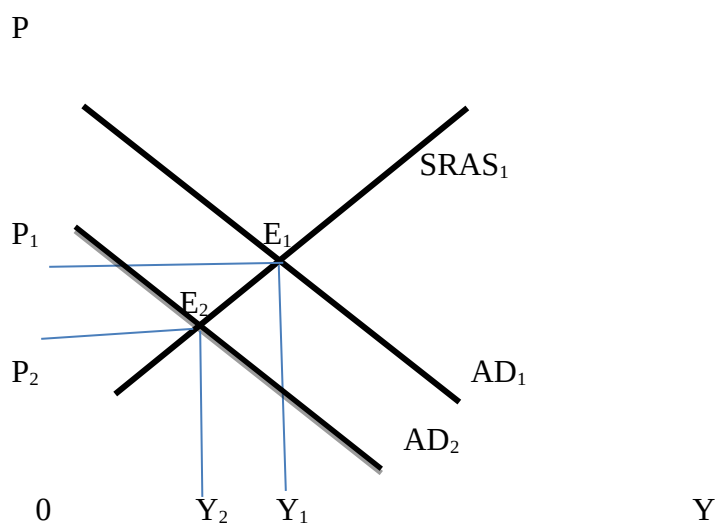
Έστω ότι η αρχική ισορροπία δίνεται από το σημείο τομής E_1 των καμπυλών συναθροιστικής ζήτησης (AD_1) και βραχυχρόνιας συναθροιστικής προσφοράς ($SRAS_1$) που ορίζει επίπεδο παραγωγής Y_1 και τιμών P_1 .

Β. ΙΙ. 1 Πρωτογενής επίπτωση των δημοσιονομικών μέτρων

Η εφαρμογή των δημοσιονομικών μέτρων δηλαδή η αύξηση των φόρων και η μείωση των δημόσιων δαπανών, ουσιαστικά σημαίνει άσκηση συσταλτικής δημοσιονομικής πολιτικής. Με την αύξηση των φόρων και τη μείωση των αποδοχών των μισθωτών του δημοσίου (ώστε να μειωθούν οι δημόσιες δαπάνες), το διαθέσιμο εισόδημα μειώνεται. Αυτό επιδρά στην ιδιωτική κατανάλωση και τις επενδύσεις οδηγώντας σε μείωσή τους και στην επακόλουθη μείωση της συναθροιστικής ζήτησης. (Η μείωση των εισαγωγών επιδρά θετικά στην ζήτηση, αλλά δεν αντισταθμίζει την επίδραση της κατανάλωσης και των επενδύσεων). Η μείωση των δημοσίων δαπανών μειώνει περαιτέρω την συναθροιστική ζήτηση.

Κατά συνέπεια, η καμπύλη AD_1 μετατοπίζεται αριστερά σε AD_2 . Το γενικό επίπεδο τιμών μειώνεται από P_1 σε P_2 και το συνολικό προϊόν μειώνεται από Y_1 σε Y_2 . (βλ. σχήμα Β ΙΙ.1)

Σχήμα Β ΙΙ.1

Καθώς η ζήτηση μειώνεται, η παραγωγή και οι τιμές μειώνονται. Οι επιχειρήσεις μειώνουν τις θέσεις εργασίας και παρατηρείται αύξηση του ποσοστού ανεργίας.

Η αύξηση της ανεργίας θα οδηγεί σε μείωση των μισθών γεγονός που θα μειώσει το κόστος παραγωγής και θα έχει ως αποτέλεσμα παραγωγή σε χαμηλότερες τιμές. (επίδραση Ι).

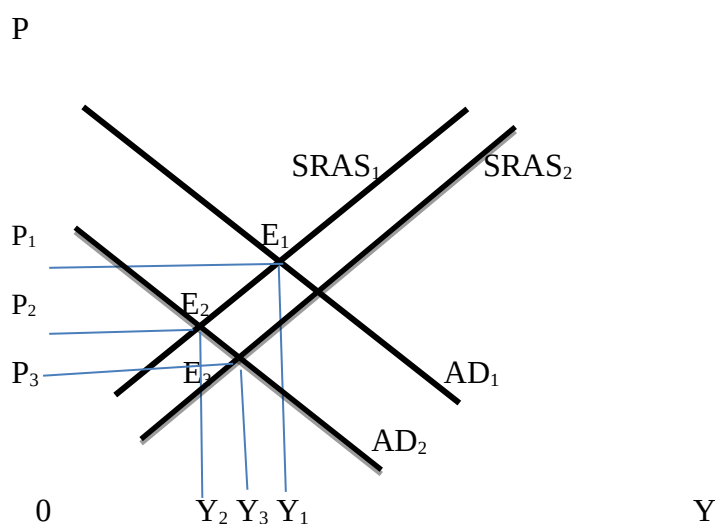
B. II. 2 Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις

Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που επηρεάζουν την αγορά εργασίας οδηγούν σε περαιτέρω μείωση του εργατικού κόστους. Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που επηρεάζουν την αγορά προϊόντος (αφορούν κυρίως τη βελτίωση του ανταγωνισμού) οδηγούν σε μείωση του περιθωρίου κέρδους για τους παραγωγούς. Οι δύο αυτές εξελίξεις οδηγούν σε περαιτέρω μείωση του κόστους παραγωγής (επίδραση II).

Η μείωση του κόστους παραγωγής από τις επιδράσεις (I) και (II) οδηγούν σε μετατόπιση της καμπύλης συναθροιστικής προσφοράς $SRAS_1$ προς τα δεξιά σε $SRAS_2$.

Η νέα ισορροπία δίνεται από το σημείο E_3 . Παράγεται υψηλότερο επίπεδο προϊόντος Y_3 σε χαμηλότερες τιμές P_3 (βλ. σχήμα B II.2).

Σχήμα B II.2

B. II. 3. Συνολικές επιπτώσεις των μέτρων

Επιπλέον, λόγω της μείωσης του κόστους παραγωγής τα παραγόμενα στην Ελλάδα προϊόντα θα γίνουν πιο ανταγωνιστικά στις αγορές του εξωτερικού. Αυτό θα οδηγήσει σε αύξηση της ζήτησης από το εξωτερικό, αύξηση των εξαγωγών. Κατά συνέπεια η συναθροιστική ζήτηση AD_2 θα μετατοπιστεί προς τα δεξιά σε AD_3 . Στο νέο σημείο ισορροπίας E_4 το παραγόμενο προϊόν Y_4 θα είναι ακόμη υψηλότερο από προηγούμενα (Y_3) και θα παράγεται σε ελαφρώς υψηλότερες τιμές P_4 . (βλέπε σχήμα B II.3). [Κάποια στιγμή ενδέχεται η ώθηση από την ζήτηση να είναι τέτοια ώστε το προϊόν ισορροπίας να είναι υψηλότερο από αυτό της αρχικής ισορροπίας (Y_1). Αυτό δεν έχει συμβεί ακόμη στην ελληνική οικονομία.]

Σχήμα B II.3

